

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

זמני כניסת ויציאת השבת:

ירושלים - 19:00 | 20:22

תל אביב - 19:23 | 20:24

חיפה - 19:14 | 20:26

טבריה ומגדל - 19:20 | 20:25

באר שבע - 19:21 | 20:22

ערב ש"ק פר' בהעלותך תשפ"ג

הרב מרדכי אלון שליט"א

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

בין שתי פורענויות

ובכך נגמר הסיפור הזה ועכשיו התורה ממשיכה לסיפור חדש - האספסוף אשר התאוו תאוה. אז ראשית צריך להבין מה היה פה בסיפור המתאוננים.

קצת קיטורים אז תבערה?

יש הרבה פירושים אבל כדרכנו אנחנו רוצים להבין את פשוטו של מקרא ולכן נפנה אל רש"י, הפשטן הגדול. רש"י מדייק בשתי נקודות; האחת - מהי כ' הדמיון במילה "כמתאוננים"? והשניה - האם הם התאוננו רע או שההתאוננות שלהם היתה "רע באזני ה'?" -

כמתאוננים. אין מתאוננים אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה האיך לפרוש מאחרי המקום, וכן הוא אומר בשמשון "כי תואנה הוא מבקש" (שופטים יד, ד).

כלומר כ' הדמיון באה, על פי רש"י, לומר שלא באמת היתה להם טענה אמיתית לקב"ה אלא שהם חיפשו עלילה, אבל אם כך, הרי צריך להבין ברש"י - הרי רק עכשיו הם יצאו מהר סיני אז איך הם מגיעים לבקש עלילה לפרוש מאחרי ה'. ועוד יש להבין מה הם בכלל עשו. בחטא העגל אנחנו יודעים מה היתה הבעיה, גם מה היה במרגלים - אבל צריך להבין מה בני ישראל עשו פה? לכן ממשיך רש"י ואומר -

רע באזני ה'. תואנה שהיא רעה באזני ה', שמתכוונים שתבא באזני ויקניט, אמרו לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מענוי הדרך.

כלומר לא שהתאוננו וזה היה רע באזני ה' אלא שהתאוננו רעה באזני ה'. הם מתכוונים שהתואנה תכנס באזני ה' וזה יקניט אותו - וטענתם היתה על טורח הדרך. כדרכו של פשטן, רש"י מבקש שנסתכל על הפסוק בהקשר של אלו שמופיעים קדימה ואחורה, ומשם נלמד -

ויחר אפו. אני הייתי מתכוין לטובתכם, שתכנסו לארץ מיד. ואתם רק רואים את הרע שבזה - כמה זה קשה, מסע אלונקות מפרך, שלשה ימים וכו'. מיד נראה מאיפה רש"י הביא את הפירוש שלו, אבל לפני כן בואו ננסה לסגור על בני ישראל; אז הם קיטרו קצת, אז מה? אני לא בעד, אבל הם קצת קיטרו, אז מה קרה? איפה הפרופורציות? יש לנו חטאים אחרים והעונש שישראל קיבלו עליהם כדי להשוות מולם - כפירה בארץ, חטא העגל, אבל על הקיטור הזה מביאים עליהם תבערה?! על זה

פרשת בהעלותך מעמידה אותנו בצומת שבה אנו עוברים מהחלק הראשון של ספר במדבר, מהמסעות, מהמחנות ומההכנות לנסיעות, אל החלק השני של הספר - הנפילות הגדולות. וכך זה מתחיל -

וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאֻנְנִים רַע בְּאָזְנֵי ה' וַיִּשְׁמַע ה' וַיַּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר-בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בְּקִצְהָ הַמַּחֲנֶה. (במדבר י"א, א')

אש ה' בוערת והמקום נקרא תבערה. לאחר מכן האספסוף מתאווה תאוה, שם קוברים את העם המתאווים - "קברות התאוה", ובסוף הפרשה מרים מדברת במשה, כאשר בהמשך החומש, בפרשה הבאה, אנחנו מגיעים אל הברור הגדול של חטא המרגלים, חטא המעפילים, לקרח וכן הלאה.

איך מתחילה ירידה?

אני מבקש לגעת באיך הכל מתחיל. זו שאלה שטורדת מן הסתם את כולנו - איך ייתכן שהעם שיצא עכשיו מהר סיני מגיע לקברות התאוה, ל"מתאוננים רע באזני ה'?" מה הולך פה? ונברר אותם ראשית דרך חטא המתאוננים, נבדוק מה קרה, את הפרופורציות מה העונש וכו'.

וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאֻנְנִים רַע בְּאָזְנֵי ה' וַיִּשְׁמַע ה' וַיַּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר-בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בְּקִצְהָ הַמַּחֲנֶה. (במדבר י"א, א')

בקריאה ראשונה כלל לא מובן מה הייתה התלונה, ההתאוננות. לא כתוב. את חרון אף ה' אנחנו כן מבינים, את הבערה שבוערת בעם. בספר דברים יזכיר משה רבנו את הדברים ויאמר -

וּבְתִבְעֶרְהָ וּבְמִסָּהּ וּבְקִבְרֹת הַתְּאֻוָּה מְקַצְפִּים הָיִיתֶם אֶת-ה'.
(דברים ט', כ"ב)

האש הזו אוכלת בקצה המחנה, ורש"י מביא שתי אפשרויות מהו 'קצה המחנה' -

בקצה המחנה. במוקצין שבהם לשפלות, אלו ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר בקצינים שבהם ובגדולים. (במדבר שם, רש"י)

הפסוק הבא ממשיך -

וַיִּצְעַק הָעַם אֶל-מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל-ה' וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ. וַיִּקְרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא תִבְעֶרְהָ כִּי-בְעֶרְהָ בָּם אֵשׁ ה'. (שם, ב'ג')

לפניהם דרך שלשת ימים. זה הארון היוצא עמהם למלחמה ובו שבירי לוחות מונחים, ומקדים לפניהם דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חנייה. (שם ל"ג)

כלומר הקב"ה הולך אתם במהירות, וארון ברית ה' תר להם מקום - לחניה קבועה, לא מנוחה זמנית. הר סיני היתה אחת המנוחות הארוכות וכעת הוא תר להם מנוחה קבועה, וכמו שמופיע בדברים -

כִּי לֹא-בְאֵתֶם עַד-עֲמָה אֶל-הַמְּנוּחָה וְאֶל-הַנְּחִלָּה... (דברים י"ב, ט)

מנוחה זה משכן, מקדש, שילה, ירושלים. רש"י אף ממשיך ומתאר את החסד שעשה עמם הקב"ה באותה נסיעה -

וּעֲנַן ה' עָלֵיהֶם יוֹמָם. שבעה עננים כתובים במסעיהם, ארבע מארבע רוחות ואחד למעלה ואחד למטה, ואחד לפניהם מנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים. (במדבר שם ל"ד)

והפורענות שם היא כמופיע במסכת שבת ואותה מצטט הרמב"ן אצלנו בפרשה -

שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצות. (רמב"ן שם, ל"ה)

אז נסכם אם כן את הפשט, לפי רש"י. הנסיעה מהר ה', "כתינוק הבורח מבית הספר", היתה הפורענות הראשונה (למרות שלא כתוב מה הם נעשו על זה, מה היה העונש, בניגוד למתאווים, למתאוננים, למרים וכו' ששם כתוב מה היה עונשם בכל פעם), הפורענות השניה היא הקיטורים שהם מקטרים "כמה לובטנו בדרך", ושתי הפורענויות הללו הן כל כך קשות עד שצריך לעקור את "יהיה בנסוע הארון" ממקומו ולמקומו ביניהן. חייבים להודות שאם רש"י לא היה מגלה לנו מהי הפורענות הראשונה, לא היינו חושבים עליה כלל מעצמנו, וחייבים גם להודות לגבי הפורענות השניה שכולנו נופלים בה בכל יום, כמה פעמים ביום...

לקבל את הייסורים באהבה

עוד מעט נחזור להבין את הסוגיה הזו ובינתיים אני מבקש לצטט פסקה קצרה ממן **השפת אמת** זיע"א, על מה זה "כמתאוננים רע באזני ה'". אלו דברים מדהימים גם אם הם לא מקילים עלינו בתפקיד הסגור שנטלנו על עצמנו, אבל מהם נתחיל להבין את כל הפרשה.

אמר אמר'ז ז"ל כי כל החטא הי' מה שלא האמינו כי הוא רק לטובה וחשבו שלרעתם הוא. והנה רש"י כתב שהקב"ה נתכוין לטובה שיבוא מהר לא"י וקשה, שהי' יכול להוליכם בדרך נייחא כי היפלא מה' דבר. אך איתא כי א"י זוכין ע"י ייסורים ולכן היו מ' שנה במדבר. אכן אם היו מקבלין זה המהירות באהבה אף שהי' קשה להם ולטורת, הי' זה מספיק לנחול הארץ ע"י אלה הייסורים וזה הי' הניסיון עכ"ל ז"ל [כלומר אם היו מקבלים את זה באהבה - לא היינו מגיעים כלל לקברות התאוה, לחטא מרים ואהרן ולמרגלים. אם הקב"ה הביא אותי לייסורים האלה, הרי שזה באהבה, זה לטובה...]

² ולשם כך אף נכתבו הנו"נים ההפוכות.

בוערת במ אש ה' ושאלה נוספת - האם זה הסתכם באש ה' שבערה במ או שהיה שם עוד משהו?

כתינוק הבורח מבית הספר

רש"י את הפירוש שלו מצא בפסוקים שלפני כן. דגלי מחנה בני ישראל מוכנים ואנחנו כמעט ויוצאים לדרך. שנה פחות עשרה ימים חנינו למרגלות הר סיני. כלומר אנחנו שנה אחרי חטא העגל -

וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִ בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ נֶעְלָה הָעֲנָן מִצֵּל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת. (שם י"א, י"א)

ולאחר מכן התורה מאריכה לפרט איך בני ישראל היו למופת, שבכל פעם שעמוד הענן עלה הם התקפלו מיד, יצאו מיד. ממש ציון לשבח. ואז פונה משה רבנו ליתרו חותנו בבקשה לשכנעו לבוא עם העם אל הארץ, אך יתרו, ע"פ רש"י, עונה שהוא נוסע אל ארצו כדי לסיים לגייר את בני משפחתו. בין היתר אומר לו משה, ביטוי מעניין מאד -

וַיֹּאמֶר אֶל-נָא תַעֲזֹב אֶתְנוּ כִּי וְעַל-כֵּן יִדְעַתְּ חֲנֻחֵנוּ בַּמִּדְבָּר וְהֵייתָ לָנוּ לְעֵינַיִם. (שם ל"א)

מיד לאחר מכן הפסוקים המפורסמים התחומים בנו"נים הפוכים -

ז וַיְהִי בַנְסֹעַ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה וְהִי וַיִּפְצֹל אֵיבֹד וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאִיף מִפְּנֵי. וּבְנִחָה יֹאמֶר שׁוּבָה ה' רַבְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל. (שם ל"ה-ל"ו)

מיד נחזור את הנסיעה של ישראל מהר ה', רק נראה ששני הפסוקים הללו, אינם קשורים לכאן בכלל, ומקומם הוא בתיאור מסע המחנות, שם מתואר איך נוסעים הדגלים וכן איך נוסע המשכן יחד איתם, ולכן היה צריך להופיע איך הוא באמת נוסע, והסיבה שזה מופיע פה היא, ע"פ רש"י¹, היא כדי להפסיק בין פורענות לפורענות.² חז"ל בגמרא אומרים שאכן עתידה פרשה זו להיעקר ולחזור למקומה. אז למה היא פה? מפני שהם נוסעים עכשיו מהר ה' וזו הפורענות הראשונה, והפסוקים שלאחר מכן זו כבר הפורענות השניה, וע"מ להפסיק בין שתי פורענויות אלו, שלא תהיינה ברצף, הכניסו את הפסוקים האלה.

וצריך להבין מהי הפורענות הזו של "ויסעו מהר ה'?" מה לא טוב בזה? הרי זה מה שאמר משה רבנו -

...נִסְעִים וְאֶנְחֵנוּ אֶל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֵתוּ אֶתָּן לָכֶם... (שם כ"ט)

אגב, אם אנחנו לא טועים, הם אף אמורים להיכנס לארץ תוך שלשה ימים. אז מה הפורענות? רש"י מחבר את המתאוננים עם "ויסעו מהר ה'", ואומר שעל זה הייתה התואנה. הפורענות הראשונה היתה צורת הנסיעה והשניה היתה הקיטור שבתוך הנסיעה, ואז בא המקרה בקברות התאוה. וצריך להבין מה היתה הבעיה בצורת הנסיעה - לכאורה זה בדיוק כמו כל "ויסעו ויחנו" אחר שבחומש במדבר. נראה את רש"י -

דרך שלשת ימים. מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד, שהיה הקב"ה חפץ להכניסם לארץ מיד. **וארון ברית ה' נוסע**

¹ רש"י מביא את זה כסיבה יחידה למרות שהגמרא מביאה סיבה נוספת, מפורסמת אף היא.

השופטים מהזוית שלו ועוד. נשים לב מהו האירוע הראשון שבו פותח משה רבנו את הדיבור שלו עם עם ישראל בתום הארבעים שנה⁴ -

ה' אֵלֵהֵינוּ דִּבֶּר אֱלֵינוּ בְּחָרֵב לְאֶמֶר... (דברים א', ו')

אם לא היינו רואים את סוף הפסוק היינו בטוחים שמשה מתכוון לעשרת הדיברות, למעמד הר סיני, אבל משה ממשיך ואומר -

רַב-לְכֶם שָׁבַת בְּהַר הַזֶּה. פָּנּוּ וְסַעְדוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֲמָרִי וְאֶל-כָּל-שְׂכֵנֵי בְעֶרְבָה בְּהַר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֶגֶב וּבְחֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֹנוֹן עַד-הַנְּהָר הַגָּדֹל נְהַר-פָּרַת. רְאֵה נְתַתִּי לְפָנֶיכֶם אֶת-הָאָרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ... (שם ו'-n)

ברור שלא מדובר פה על הציווי את המרגלים כי זה היה בקדש ברנע ולא בחורב. יש רק אפשרות אחת - מדובר על יום כ' באייר, באירוע שאנחנו עוסקים בו. אגב, על המילים "רב לכם שבת" רש"י אומר - "כפשוטו"⁵, היינו שישבתם יותר מדי זמן בסיני. אבל רגע, צריך להבין - האם הקב"ה אמר למשה שידרבן אותנו לצאת משם כמו שאומר פה הפסוק או שברחנו כתינוק מבית הספר כפי שאומרת הגמרא בשבת?! הרי מפורש פה שהקב"ה אומר למשה שנצא משם כבר, וכמו שמבאר הכלי יקר על המילה "פנו" - תשנו את המחשבה, תפנו לכיוון מחשבתי אחר וסעו להר האמורי, אז למה אומרים שזה היה כתינוק הבורח? זו סתירה מוחלטת.

כי לא המדרש עיקר אלא המעשה

התשובה היא אחת וממנה נבין את המתאוננים ואת החיים כולם. אנחנו לא נמצאים במעמד הר סיני ולא בקבלת התורה, לא בקבלת הלוחות השניים ואף לא בבניית המשכן. מר"ח אייר התחלנו כבר להתכונן לצאת לארץ ישראל. אנחנו בחורב, והדיבור האלוקי האחרון שנאמר לעם ישראל שם איתו פותח משה רבנו את ספר דברים. משה רבנו אומר לעם ישראל - 'חבר'ה, כשהקב"ה אמר לכם "רב לכם שבת בהר הזה", אתם לא רציתם לצאת מהר סיני. רציתם להישאר שם, ליהנות מהקדושה, להישאר עם המשכן, עם הקודש והנוחות של הר סיני'. הכלי יקר על הפסוק פה מבאר באופן מופלא -

כך אמר להם: עדיין בפחוזותכם קיימתיון? כי אני אמרתי: פנו וסעו, שכשתלכו מן הר חורב - מקום שלמדתם עליו תורה - תפנו פניכם אל הארץ, מקום שמירת התורה; כי לא המדרש עיקר, אלא המעשה. ואתם, בלכתכם מחורב - רוח אחרת היתה עמכם, ליסע ממקום מיוחד לתלמוד תורה; ואל מקום שמירת המצוות לא פניתם פניכם, ובמרדכם אתם עומדים לשנוא את הארץ. (כלי יקר שם א' ו')

ולכן בא הקב"ה ואמר לכם - פנו את דעתכם "פנו, הסבו פניכם אל הארץ וסעו לכם אל עצמות מקור שלכם" (כלי יקר, שם), "ובואו הר האמורי" - הוא מזכיר את הר האמורי לפני שהוא מזכיר את כל המקומות האחרים, כי הר האמורי הוא הר המוריה! כך מסביר הרשב"ם, שכך בעברית החליפו את האות

האמונה היא שאני מאמין שהכל לטובה ואני מקבל את הכל בשמחה]. וכן נראה כי באמת הקב"ה משבח אותם 'לכתך אחרי במדבר' וכי בתורה לשבח ויש אשר יהי הענן ימים' כו'. א"כ קיבלו גזירת מלך. רק כל החטא הי' מה שחשבו שהוא לרעתם [הם עשו מה שצריך אבל בפנים חשבו שזה לרעתם. אולי הם בכלל לא אמרו את זה, אבל בפנים הם חשבו את זה!] וזהו כמתאוננים רע. דכ' משכני אחריו נרוצה. היינו להיות נמשך אחריו ברצון ואהבה. אפילו שהדרך הוא בטורה ומשא, מ'מ מרוב התשוקה לעשות רצונו ית' צריך להיות בטל כל הרצונות של האדם. [הרי אם אני מבין שיש לי פה מיליון דולר שאני צריך רק להושיט את היד ולקחת, ועכשיו נתקעה לי היד בשרוול לרגע - אני לא מחשיב את זה כייסורים. זה בטל במאה, בטל לגמרי. אני 'לא סופר' את זה. אמנם אם אין שם מיליון דולר, וזו כבר הפעם החמישית היום שהיד נתקעה לי וגם מגרד לי פה או שם, אז יכול להיות שיש חשיבות לייסורים האלה - אבל בכל אופן זו החלטה שלנו איך להחשיב את זה]. כענין שאמרנו 'בטל רצונך מפני רצונו' להיות כל רצון האדם בטל בששים ומאה לרוב התלהבות התשוקה לעשות רצונו ית'ש [אין הכוונה שלא יהיו לאדם רצונות כלל. הוא צריך לרצות שיבנה המקדש, ולרצות להתפלל ולרצות לעשות טוב לבני אדם - אבל צריך להבין מהו הרצון שממנו כל זה נובע. אם אלו רצונות פרטיים שלי זה דבר אחד אבל אם אני מבין שיש את הרצון האלוקי מאחורי הכל אז הייסורים שבדרך הם כמו היד שנתקעה לי בשרוול בדרך למיליון דולר]. וכן דרשו חז"ל ואהבת כו' ובכל מאודך - בכל מדה שמודד לך הוי מודה לו מאוד מאוד. היינו אפילו בעת פורעניות [אישיות, ביתיות] יהי' מלא אהבת ה' כשמתכוון שכך רצונו ית'ש. וכשכל תשוקת האדם בעולם רק לעשות רצונו ית' מתבטל ומקבל הכל באהבה ורצון כנ"ל. (שפ"א, בהעלותך, ד"ה בפסוק כמתאוננים רע)

אפשר לעסוק בתורה הזו יום שלם, זה פלא פלאות, אבל בואו נחזור לפרשה, ואחרי השפת אמת הזה ממש מתחשק לנו לשאול - אז זה כל הסיפור? על כזה דבר באה התבערה הגדולה?! השפ"א גם רומז למה שאמר הרמב"ן בפירוש - אם פורענות היא עונש, אז מה היה העונש על זה שנסעו מהר ה' וברחו כתינוק הבורח מבית הספר? אומר הרמב"ן שהפורענות היתה שהם לא נכנסו מיד לארץ ישראל. זה נשמע פחות פורענות מחטא המרגלים והמעפילים וכו'. רגע, עכשיו נתחיל. השפ"א הזה כל כך גדול ויפה ואנחנו עובדים על זה כל חיינו,³ אבל האם מלימוד הפרשה שלנו אנחנו יכולים להתחזק ברעיון הזה ולהבין מה הסיפור?

רב לכם שבת בהר הזה

רעי ואהובי, נלמד את הפשט וממנו נוכל להגיע לשמייים. אנחנו יודעים שבסדר 'דברים' משה רבנו בא וחוזר על הקורות את ישראל במדבר אך בדרך ובאופן שהוא מחליט לספר אותם - הוא מספר את סיפור המרגלים מהזוית שלו, את מינוי

³ והשווה איגרת י"א באגרות הקודש לאדמו"ר הזקן שמתחילה באותו "בטל רצונך מפני רצונו".

⁴ ונדבור כי הוא לא מזכיר את האירועים לפי סדר הקורות אותם באופן כרונולוגי, כלומר יש חשיבות ומשמעות לאמורע הראשון שבו הוא יפתח את דבריו.

⁵ אמנם לאחר מכן הוא מביא עוד פירוש מהמדרש אך הראשון עיקר.

לא הולכים כמבוגר שצועד אל היעד, אל השאיפה הגדולה הרבה יותר מהר סיני, אל הר המוריה, אל מקום המצוות. הם נעקרו מהמקום שבו הם חיו באמונה שלמה. הם יודעים שהם הולכים אל מקום הייסורים הבא. הם יודעים שהדרך לארץ ישראל עוברת דרך ייסורים, הם יודעים את זה, והם רוצים להישאר במציאות המקודשת של "אין עוד מלבדו", של "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו". אל תשאלו איך זה קורה - כל אחד מאיתנו גם הוא היה רוצה להישאר שם עוד אלפיים שנה. הקב"ה קרע להם בסיני את הרקיעים העליונים והתחתונים וראו שהוא יחידי בעולמו, והם מכירים את הכוחות של עצמם והם אומרים 'עוד לא הגענו למדרגה הזו של משה רבנו. לעתיד לבוא, בעולם הבא, אולי נגיע לארץ ישראל, לא עכשיו. ואם צריך ללכת - אז נברח כמו תלמיד הבורח מבית הספר שלא רוצה לקבל עוד מצוות'. "ויסעו מהר ה' - הם ברחו בעצם מלחזור להר המוריה. הם יודעים שהר ה' הוא הר המוריה, הם יודעים את מה שרבנו בחיי יודע, הם יודעים שרק הר המוריה נקרא הר ה' בתורה (ולמה? כי שם היתה העקדה).

הניסיון של הר סיני

כל כך הרבה פעמים אנחנו מערבים ומבלבלים בין הר סיני להר המוריה. למשל בפיוט ששרים בזמירות יום השבת -
דִּבֶּר בְּקִדְשׁוֹ בְּהַר הַמֶּזֶר / יוֹם הַשְּׁבִיעִי זְכוֹר וְשִׁמּוֹר (פיוט 'יום שבתון' לריה"ל)

דיבר בקדשו בהר המור?? והרי זה היה בכלל בהר סיני! האבן עזרא, הפשטן הגדול אומר על תהילים ס"ח, שבזמן מתן תורה היה להר סיני את קדושת ארץ ישראל. חלה שנתלשה מהעיסה.

איך ראינו בשפת אמת? הפורענות הראשונה מגיעה מפני שאתה לא מוכן לקבל את זה שאתה צריך לבטל את רצונך מפני רצונו. הוא רוצה שתפנים שהכל הכל לטובה, זה הניסיון של ארץ ישראל, לא של הר סיני. בהר סיני הניסיון הזה לא קיים. בהר סיני ראו בבירור שהוא יחידי בעולמו. במוצאי יוה"כ אחרי שקיבלו את התורה, הדבר הבא שעשו שם בהר סיני היה שהתחילו לבנות את המשכן. נשים לב - באותה 'חלה שנתלשה' מהר המוריה ובאה להר סיני הקימו את המשכן הזמני. זה המשכן שיהיה לאחר מכן המקדש בהר המוריה. אז לפני שהמשכן מתחיל לנסוע, הוא קודם כל משכן בהר סיני, הוא מתפקד כמשכן בהר סיני. מר"ח ניסן ועד כ' באייר הם היו במשכן בהר סיני, והם מכירים את עצמם ורוצים להישאר שם עד שיגיע הרגע בו כל העולם יתרומם. זה געוואלד.

נוחיות הקדושה

הניסיון האמוני שלנו הוא אחד - להפנים שהכל לטובה ובשמחה. בלי הסברים שכליים-רציונליים שאני מבין בראש שזה לטובה אבל לא מרגיש שזה ככה באמת בינתיים. זה לא מעניין הסברים כאלו. קשה לנו מאוד לקבל את ההגדרה הזו כהגדרת האמונה. זה אפילו מעליב - שהרי 'מי מאמין יותר גדול ממני?...'

הייתם בהר סיני, קלטתם את "אין עוד מלבדו"? - עכשיו צאו. 'ויסעו מהר ה' - "וארון ברית ה' נוסע לפניכם דרך שלשת

א' באות ה' שבסוף המילה כפי שעמי הכנענים המקומיים היו קוראים - "הר האמוריא". בעצם בא משה רבנו ואומר ככותרת לכל ספר דברים, שבכ' באייר, בפרשת בהעלותך, מה שנאמר הוא 'סעו מהר סיני ותחזרו להר המוריה, שנקרא בינתיים 'הר האמורי' ותפקידכם הוא להעלות אותו מכל טומאתו ולהפוך אותו להר המוריה, אבל אתם לא בדיוק רציתם את זה'.

לכן ממשיך הכלי יקר ואומר שהלב שלנו לא היה להגיע להר המוריה אלא רצינו להישאר בהר סיני - לא כתוב "ונפן ונסע מהר האמורי" אלא רק "וניסע" בלי למנות את מחשבתנו. כי הלב לא היה שם, כי רצינו להישאר בסיני - ואז הגעתם לחטא המרגלים. זו הייתה התוצאה המיידית של רצונכם שלא להיכנס לארץ. ולכן חטא המרגלים מופיע מיד בתחילת דברי משה רבנו ורק בפרשת ואתחנן הוא יתפנה לדבר על הר סיני (כי כל ספר דברים הוא הכנה לכניסה לארץ). אתם נקראים ללכת אל מקום המצוות, אל מקום המעשה, אל המקום שבו מעלים את הר האמורי אל הר המוריה.

במאמר המוסגר, יש מזמור בתהילים שנוקט בלשון עברית קשה להבנה, שמתאר את מעמד הר סיני -

בְּפָרֶשׁ שְׂדֵי מְלָכִים בָּהּ תִּשְׁלַג בְּצַלְמוֹן. הַר אֱלֹהִים הַר בְּשָׁן הַר גְּבֻנָּיִם הַר בְּשָׁן. (תהילים ס"ח, ט"ו-ט"ז)

ובמדרש תהילים שם כתוב -

וסיני מהיכן בא? אמר ר' יוסי מהר המוריה נתלש, כחלה מעיסה, ממקום שנעקד יצחק אבינו. אמר הקב"ה הואיל ויצחק אביהם נעקד עליו נאה לבניו לקבל עליו את התורה. ומניין שעתידי לחזור למקומו? שנאמר 'נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים' (ישעיה ב ב), אלו תבור וכרמל וסיני וציון, ההרים - ה' הרים, כלומר כמנין חמשה חומשי תורה. (מדרש תהילים (בובר) מזמור סח ד"ה בפרש שד"י)

זה מדרש עמוק מאד שצריך להבין אותו, אבל בואו נחזור אלינו לפרשה.

מהו הר ה'?

רבנו בחיי שואל מהיכן לומדים בפשט שהמילים "ויסעו מהר ה'" מתארות בעיה, והוא אומר הערה מדהימה - בשום מקום בתורה לא נקרא הר סיני בשם "הר ה'", חוץ מפה! יש רק הר אחד שנקרא בתורה הר ה' והוא הר המוריה, לא הר סיני. הר סיני נקרא חורב, סיני, הר האלוהים, אבל הר ה' הוא רק הר המוריה, והבעיה שחז"ל נתחבטו בה כאן היתה למה כתוב "הר ה'". אבל בואו נבין את זה יותר לעומק; אנחנו נמצאים כמו שאמרנו עמוק בהכנות לנסיעה ולכניסה לארץ. המשכן כבר נבנה, התורה ניתנה, לוחות שניים כבר ניתנו ביום הכיפורים, הכל מוכן וכל מה שצריך עכשיו זה להיכנס לארץ, ועכשיו באה הנקודה - הם לא בורחים מהמצוות, כלומר מהתורה. הם היו שם כל הזמן והיה להם הכי טוב בעולם, אלא הם בורחים מהמצוות הללו שקשורות למציאות הזו של היציאה מהר סיני; "יפילו עלינו עוד מצוות שצריך לעשות עכשיו בדרך לארץ ישראל ובארץ עצמה". כתינוק הבורח מבית הספר - 'אמר שלא ירבה עלינו מצוות'. תינוק הבורח מבית הספר - אנחנו כבר מבינים שאנחנו חייבים ללכת מפה, זורקים אותנו מפה, "רב לכם שבת בהר הזה" - אז נלך 'ברוגז' ואז הם הולכים. הם

משנאיך. אלו שונאי ישראל שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם... (שם)

ייתכן שהיו אויבים במדבר. יש על זה דיונים בין הפרשנים וההיסטוריונים, בעיקר בשנה הארבעים. אבל בספרי חסידות מבואר שהכוונה היא לסטרא אחרא, ליצר הרע - וינוסו מפניך, רבש"ע.

ובפסוק הבא -

וּבְנֵהָ יֹאמֶר שׁוֹבֵה ה' רַבְבוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל. (שם ל"ו)

דהיינו איך אני והארון מרגישים רגוע כשאנחנו ביחד, "שובה" לשון מרגוע (עיי"ש ברש"י). "וארון ברית ה' נוסע להם לפנייהם לתור להם מנוחה", והוא נוסע דרך מה שאתה מסביר שהוא כייסורים, דרך שאתה מסביר כעומס יתר, כקושי - זה נכון, וזה המהלך. ולמהלך הזה קוראים אמונה של ארץ ישראל. זו אמונה של כל החיים - המעבר מהר סיני להר האמורי, הר המוריה.

בין פורענות ראשונה לפורענות שניה - "ויהי בנסוע". וכל הדבר המופלא הזה הוא הקדמה לכל מה שיארע בהמשך - בקברות התאוה, ובמרגלים שהם הקצינים, גדולי העולם, שבאים ואומרים 'אם לא זכינו להישאר בהר סיני, אז לפחות שנישאר עם עמדי ענן ואש, ועם אהרון ומשה. אנחנו עוד לא בנויים להתמודד עם נפילים ובני ענק'. זו כל סוגיית האמונה.

"לכתך אחרי במדבר" - כן, אבל האם כמתאוננים?

מאמין וזרע

כאן, ב-"ויהי בנסוע", מתחיל חלקו השני של החומש, ומכאן נתחיל לנסוע אי"ה וללכת לאט לאט במסע של כולנו, המסע האמונה, המסע לארץ ישראל, המסע שהקב"ה באהבה אינסופית מעביר אותנו מסעות שנדמים לנו כייסורי תופת אך הם מסעות בדרך לאמונה של ארץ ישראל.

הגמרא אומרת שששה סדרי משנה קרויים לפי הפסוק בנביא

מאי דכתיב 'וְהָיָה אֱמוּנַת עַתִּידָהּ חֶסֶן יְשׁוּעַת חֻכְמַת וְדַעַת וּגְוִי' (ישעיהו לג ט) אמונת - זה סדר זרעים, עתיד - זה סדר מועד, חסן - זה סדר נשים, ישועות - זה סדר נזיקין, חכמת - זה סדר קדשים, ודעת - זה סדר טהרות. (בבלי, שבת לא ע"א).

זרעים הוא סדר האמונה. סדר זרעים מדבר לא בחו"ל אלא בארץ ישראל. לא הר סיני - הוא ה'וויז' לאתה הראת לדעת. בעלדיו אין חיים, אין טעם לקום בבוקר - אבל האמונה היא המסע שכל אחד מאיתנו עובר בדרך לסדר אמונה, מהר סיני חזרה אל החלה שנתלשה בהר המוריה.

ימים לתור להם מנוחה", להגיע להר המוריה, לארץ ישראל, להגיע אל המנוחה. הייסורים של הדרך הקצרה הזו יהיו מספיקים לכם - והפורענות הראשונה היתה שאם זה לא מספיק לכם אז יבואו עוד ייסורים בהמשך. "פורענות צמחונית", כי בעצם לא קרה כלום.

ואז באה הפורענות השניה - שאם אתה תינוק הבורח מבית הספר ואתה לא באמת רוצה להגיע לארץ ישראל, אתה לא באמת רוצה לחבר את הר סיני לארץ ישראל, אז צריך לדחוף אותך לשם, ולכן אתה בורח כי אתה לא רוצה לקבל עוד מצוות כי מצוות זה ארץ ישראל. בהר סיני לא צריך מצוות. אדם צריך מצוות כשהוא נמצא בחושך, כדי להרים את המציאות, להרים את המחשבה ואת הדיבור ואת המעשה. הוא צריך מצוות בדרך לארץ, בארץ. בכל ספר דברים משה רבנו חוזר על זה בלי סוף - "לעשותכם בארץ", "לעשות בארץ".⁶ כמעט בכל פסוק שני הוא מדגיש את המצוות שיש לעשות בארץ.

ואז באה הפורענות השניה, התבערה, שפוגעת לפי רש"י או בקצה הנמוך של המחנה (המוקצים שבמחנה) או בקצה העליון שלו (בקצינים). זה מבחיל - הקצינים הם גדולי העולם, אלו שמדברים דרשות גדולות על הר סיני אבל אין להם הכח להמשיך להביא את זה לארץ ישראל. וכמו שראינו שאומר שם הכלי יקר בדברים - "ובמדתכם אתם עומדים לשונא את הארץ". שנאת ארץ ישראל.

ואז ברור שמגיעים לחטא המרגלים - כי בעומק, אתה בכלל לא מבטל את רצונך מפני רצונו. בעומק, להישאר בהר סיני זה לומר ח"ו לקב"ה 'תבטל אתה את רצונך מפני רצוני. אני רוצה להמשיך עמוד ענן, אש, לפידים וברקים'. אבל מאידך אומר הקב"ה - 'אני רוצה שתהיה לי דירה בתחתונים, ובשביל זה הורדתי את הנשמה לתוך הגוף'. "ירידה לצורך עליה" - וזה המסלול הנכון'.

אמונה של ארץ ישראל

מעתה נבין למה באה פרשת "ויהי בנסוע הארון" באמצע. זו פרשה קצרה בת שני פסוקים אבל חז"ל אומרים שזהו ספר בפני עצמו, עם נו"נים הפוכות, וכל שערי הקדושה, חמישים השערים, תלויים פה. ומה כתוב בה? - "ויהי בנסוע הארון". כאשר הארון, הקב"ה, נוסע מהר, אומר לו משה - 'הכה לנו רגע. אנחנו חייבים את החיבור. קשה לנו'. על הפסוק - "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ה'..." (במדבר י', ל"ה) אומר רש"י -

קומה ה'. לפי שהיה מקדים לפנייהם מהלך שלשת ימים, היה משה אומר עצמו והמתן לנו ואל תתרחק יותר.

אל תתרחק, עצור, אנחנו רחוקים מדי. תישאר פה. ועל המשך הפסוק - "ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך" ממשיך רש"י ומסביר -

השיעור מוקדש לע"צ
 הק' מאיר תמרי הי"ד
 ולנתינת כח לאלמנתו טל וילדיו יברל"א
 ולע"צ אליהו בן וויאן ז"ל, יוסף בן שמחה ז"ל
 וג'רמן בת איידה חיה ע"ה
 ולרפואת
 עמרם בן איידה חיה הי"ו
 להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ
 לעמנואל - 054-7500516

⁶ ד' - ה', ו"ד, ה' - כ"ח, ו' - א', י"ב - א' ועוד.